

המשרד לתאום ענינים הומניטריים

ת.ד. 38712 ירושלים
 טלפון: 582 5853/9962 – 02 פקס: 582 5841 – 02 www.ochaopt.org

ניתוח פרלימינרי של ההשלכות ההומניטריות של הגדר בגדה המערבית על בסיס התוואי המתוכן באפריל 2006¹

עידכון מס' 5

באפריל 2006 אישר הקבינט הישראלי את התוואי המתוכן של הגדר בגדה המערבית ופרסם את מפת התוואי החדש באתר של משב"ט (www.seamzone.mod.gov.il). המפה הקודמת פורסמה ב- 20 בפברואר 2005.² בהתבסס על המפה החדשה, נראה כי אורכה הכולל של הגדר יהיה 703 ק"מ בהשוואה ל-670 ק"מ על פי התוואי הקודם.

ממשלת ישראל החלה בבניית הגדר ביוני 2002 בעיקבות סדרה של פיגועי התאבדות והתקפות של חמושים פלסטינים על אזרחים ישראלים. הממשלה טענה כי הגדר הינה בבחינת מבנה ארעי שמטרתו למנוע התקפות על אזרחים ישראלים. מאז אמרו מספר בעלי תפקידים ישראלים כי לגדר עשויות להיות "השלכות מדיניות".³

השינויים העיקריים בתוואי הגדר מפורטים להלן ועל גבי המפות המצורפות. דו"ח זה מנתח באופן מיקדמי את בתוואי המתוכן ואת השלכותיו ההומניטריות. ניתוח טכני נרחב יותר יפורסם בקרוב.

I. הסטטוס של הגדר

בשלב זה הושלמה בנייתה של חמישים ואחד אחוזים (51%) מהגדר (362 ק"מ), 13% נמצאים בשלבי בניה (88 ק"מ) ו-36% מסומנים בשלב תכנון (253 ק"מ). מהקטעים שהושלמו, 42 ק"מ עשויים קירות בטון ו-320 ק"מ של גדר עשויים מאיזורים ברוחב של כ-50 מטר בהם עוברות גדרות, דרכי פטרול, גדרות – תיל, שבילי עפר לגילוי עקבות ומערכות תצפית אלקטרוניות.⁴

II. השלכות הומניטריות

ההשלכות על האוכלוסיה הפלסטינית

1. כאשר תושלם הגדר בהתבסס על התוואי המתוכן הנוכחי, 60,500 פלסטינים החיים ב-42 כפרים⁵ ועיירות ימצאו את עצמם חיים בשטחים שבין הגדר לקו הירוק, או בשטחים סגורים. התושבים המתגוררים באיזורים בהם הגדר עומדת כבר על תילה, נדרשים לקבל אישורי מעבר בשערים המותקנים בגדר על מנת לאפשר גישה לשירותי בריאות וחינוך, למקומות תעסוקה ולשווקים בגדה המערבית. תושבי 12 ישובים פלסטינים הכוללים כ-31,400 בני אדם יושפעו באופן מיוחד מאחר וישוביהם מצויים ממערב לגדר והם יהיו מוקפים על ידה לחלוטין.

בנוסף לכך, 124,300 פלסטינים המתגוררים ב-28 ישובים הממוקמים ממזרח לתוואי הגדר ימצאו עצמם מוקפים על ידי משלושה עברים והמוצא היחיד נישלט על ידי מחסום פיזי. איזורים אלה כוללים את העיר קלקיליה ואת איזורי הכפרים בידיה ובידו.

2. תוואי הגדר משפיע על פלסטינים החיים ממזרח לגדר (בתוך הגדה המערבית) הנאלצים לחצות את הגדר על מנת להגיע לאדמותיהם, למקומות עבודה ולצורך קיום קשרי משפחה. יותר מחצי מיליון בני אדם (500,000) חיים ברצועת אדמה במרחק של כקילומטר אחד ממזרח לגדר.

3. כ-44,709 מתושבי העיר קלקיליה מוקפים על ידי הגדר משלושה עברים. ישנם שני פתחים בגדר המאפשרים מעבר בכיוון הגדה המערבית: הפתח העיקרי עובר דרך הגדר בכיוון מזרח והשני נמצא מדרום לעיר ועובר דרך מנהרה מתחת לגדר. שני הפתחים צרים והם ניסגרו באופן תקופתי על ידי כוחות הבטחון הישראליים.

4. קרוב לרבע מכלל 230,000 הפלסטינים תושבי ירושלים, המחזיקים בתעודות תושב מזרח ירושלים, ממוקמים ממזרח לגדר בתחומי הגדה המערבית. בעלי תעודות תושב מזרח ירושלים נאלצים להמתין בתור על מנת לחצות את הגדר דרך אחד מארבעת המסופים על מנת להיכנס לירושלים לקבלת שירותים שונים ולהגיע למקומות עבודה.⁶

5. הגדר מסביב לירושלים ומסביב לקבוצת ההתנחלויות של מעלה אדומים תקשה על הכניסה לירושלים כמו גם על התנועה בתוך הגדה המערבית בכיוון צפון-דרום על ידי חסימת כבישים הנמצאים בשימוש פלסטיני. בינואר 2006 אסר צה"ל על הפלסטינים להשתמש ב-8 מתוך 12 הדרכים המובילות לתוך ירושלים והפנה אותם לעבור דרך מסופים בהם מתבצע בידוק בטחוני מוגבר.

ההשלכות על אדמות

6. התוואי החדש של הגדר יצמצם במעט, בכ-380 דונם, את סה"כ השטח בין הגדר לקו הירוק, הידוע כאיזורים סגורים או כ"מרחב התפר". השטח שימצא בין התוואי החדש של הגדר לבין הקו הירוק יכלול 10.17% משטח הגדה המערבית (575,180 דונם).⁷

7. שלושה איזורים מסומנים ככאלה שיהיו מוקפים לחלוטין על ידי הגדר. ייתכן כי בעתיד ייפתחו איזורים אלה, הכוללים את איזורי ח'ירבת ג'בארה, בית איקסה והעיר קלקיליה.

אורך הגדר

8. אורכה הכולל של הגדר גדל ב-33 ק"מ, מ-670 ל-703 ק"מ. בגלל טיבו המתפתל של תוואי הגדר המשתרע לתוך הגדה המערבית, אורכו המתוכנן של הגדר יותר מכפול מזה של ה"קו הירוק" – 315 ק"מ. הקו הירוק הינו קו שביתת הנשק משנת 1949 בין ישראל וירדן.

סטיה מהקו הירוק

9. תוואי הגדר משתרע ברובו בתוך שטחי הגדה המערבית; רק 20% מתוואי הגדר עובר לאורך הקו הירוק.

10. גוש ההתנחלויות של אריאל משתרע בעומק של 22 ק"מ בתוך שטח הגדה, כלומר חודר לעומק של 42% מרוחב הגדה באיזור זה. התוואי המתוכנן של הגדר בסמוך לירושלים יקיף את גוש מעלה אדומים וישתרע לעומק של 14 ק"מ אל תוך הגדה המערבית – או לעומק של 45% מרוחב הגדה באיזור זה.

איזור חיץ

11. בצפון, באיזורים בהם בניית הגדר הושלמה, הוציא צה"ל צווים צבאיים (בספטמבר 2004) באמצעותם יצר איזור חיץ לאורך הגדר בצד הגדה המערבית. איזור החיץ כולל רצועת אדמה ברוחב של 200 – 150 מטר עליה חל איסור כל בניה חדשה.

אוכלוסיית המתנחלים הישראלים בין הקו הירוק והגדר

12. ששים ותשע (69) התנחלויות ישראליות בגדה המערבית (למעט ההתנחלויות בירושלים המזרחית) ימצאו בין הגדר והקו הירוק. זהו מספר זהה למספר ההתנחלויות בהתאם לתוואי הקודם של הגדר, בהן מתגוררים 76.5% מכלל אוכלוסיית המתנחלים בגדה המערבית (182,464 מתנחלים ישראלים). בנוסף לכך, כ-183,280 מתנחלים ישראלים בירושלים המזרחית ימצאו עצמם ממוקמים בין הגדר לקו הירוק.⁸

שערים בגדר

13. נכון ליוני 2006, צוותי האו"ם מנו 73 שערים בקטעים הבנויים של הגדר. רק 38 מכלל שערים אלה נגישים למעבר פלסטינים המצוידים באישורים המתאימים. ממשלת ישראל לא מסרה מידע ביחס לשערים שפתחו למעבר בקטעים המתוכננים של הגדר. נושא זה בעל חשיבות מיוחדת באיזורים הסמוכים לעיר ירושלים שם עשרות אלפי פלסטינים שרויים בחוסר ודאות ביחס להשלכות הצפויות של הגדר על חייהם.

פלסטינים נדרשים לאישורים על מנת להמשיך ולהתגורר ב"איזורים הסגורים"

14. פלסטינים המתגוררים באיזורים שהוכרזו על ידי צה"ל כ"איזורים סגורים" שרויים בחוסר ודאות ביחס למעמד האישי והבעלות על האדמה באיזורים אלה. ב-7 באוקטובר 2003 הוציא צה"ל שורה של צווים צבאיים על פיהם הוכרזו שטחים בנפות קלקיליה, ג'נין וטולכרם כאיזורים "סגורים"⁹. צווים אלה מחייבים כ-5000 תושבים פלסטינים המתגוררים באיזורים ה"סגורים" לקבל אישורים "ירוקים" על מנת להמשיך ולהתגורר בבתיהם. האישורים תקפים לתקופה של שנה לכל היותר. בהתאם לנאמר בצווים הצבאיים, אזרחי ישראל, תושבי קבע בישראל וכאלה הרשאים להגר לישראל בהתאם לחוק השבות פטורים מדרישות אלה.

צוותים רפואיים, אנשי עסקים ועובדי אירגונים הומניטריים נדרשים אף הם לבקש אישורי כניסה ל"איזורים סגורים". בעוד שבעלי אדמות עדיין מקבלים אישורי כניסה לאדמותיהם, הרי שביחס לעובדים חקלאיים וקרובי משפחה של בעלי האדמות, המסייעים בעיבוד האדמות, נרשמה ירידה ניכרת בהנפקת אישורי הכניסה.

פלסטינים בעלי אישורים ירוקים מורשים לעבור רק דרך שער אחד בגדר. השימוש בשערים חליפיים מווסת על ידי הצבא והאפשרות לכך ניתנת רק במקרי חירום. שעות הפתיחה המוגבלות של השערים בגדר מקשות על חקלאים פלסטינים להגיע לשווקים, לבתי ספר, לבתי חולים ולקיים קשרי משפחה וחברה עם קרובי משפחה וחברים המתגוררים ברחבי הגדה המערבית. למרות שישראל הכניסה שינויים מסויימים בתפעול השערים, אפשרות המעבר לפלסטינים נשארה מוגבלת.

השלכות הומניטריות

15. במקומות בהם הושלמה בניית הגדר, ניצבים הפלסטינים בפני קשיים כלכליים כתוצאה מההגבלות הגישה או אי היכולת להגיע לאדמתם על מנת לקצור את היבול, לרעות את הבהמות ולהרוויח את לחמם.

16. הגדר הבנויה מנתקת גם את תושבי הגדה המערבית מבתי ספר, מאוניברסיטאות מבתי חולים ומשירותי רפואה מקצועית.

17. יקח זמן רב לתקן את הנזקים שניגרמו עקב בניית הגדר – הרס אדמות חקלאיות ורכוש – והדבר יעכב את תהליכי הפיתוח העתידיים בפלסטין.

18. הגדר מבדלת ומבודדת קהילות פלסטיניות ומנתקת את תושביהן מרשתות של תמיכה חברתית. גם באיזורים בהם תוואי הגדר איננו מקיף שטח מסויים לחלוטין, הרי שלעצם נוכחותו עלולות להיות השלכות על הקהילה.

19. נכון להיום טרם פורסמו נתוני מחקר כשלהו מטעם ממשלת ישראל על השלכות הגדר על חיי הפלסטינים. ברם, בית הדין הישראלי הגבוה לצדק, בשבתו כבג"צ, פסק ב-30 ביוני 2004 בעניין בית סוריק (בג"צ 04/2056) ש"הזכויות, הצרכים והאינטרסים של האוכלוסיה המקומית" צריכים להילקח בחשבון בעת תכנון תוואי הגדר.

התפתחויות משפטיות ובינלאומיות

20. זהו העידכון השני של תוואי הגדר מאז פירסום חוות הדעת המייעצת של בית הדין הבינלאומי לצדק (ICJ) ב-9 ביולי 2004. באותה חוות דעת הכיר בית הדין הבינלאומי לצדק בזכותה ובחובתה של ישראל להגן על חיי אזרחיה ועם זאת סברה כי תוואי הגדר בגדה המערבית והמשטר הנלווה אליה מפרים את המשפט הבינלאומי. בית הדין סיכם באומרו:

"...על ישראל... מוטלת החובה לחדול לאלתר מהעבודות להקמת החומה הנבנית על ידה בשטח הפלסטיני הכבוש, כולל בתוך ומסביב לירושלים המזרחית. ... הפסקתן של הפרות אלה [של מחויבויותיה הבינלאומיות] מחייבת למעשה את פירוקם לאלתר של אותם חלקים של המבנה.... בית הדין מוצא גם כי על ישראל מוטלת החובה לפצות על הנזק שניגרם לכל הגורמים הנוגעים בדבר"
[פיסקאות 141, 142, 151, 153]

21. העצרת הכללית של האומות המאוחדות קראה לישראל בהחלטה ES-15/10 מיום 20 ביולי 2004, לציית למחויבויות החוקיות שזוהו בהחלטה המייעצת של ה-ICJ.

22. מספר החלטות של בית הדין הישראלי הגבוה לצדק, במיוחד ההחלטות בעניין בית סוריק ואלפי משנה,¹⁰ הובילו לבחינה מחדש של תוואי הגדר. בדיון בעניין אלפי מנשה, דחה בית המשפט הישראלי את חוות הדעת של ה-ICJ בעניין אי חוקיות הגדר בטענה כי שניתן לבנות את הגדר בתוך הגדה המערבית במטרה להגן על התנחלויות ישראליות.

III. ניתוח השינויים

סקירת השינויים בתוואי הגדר

(השינויים מצוינים מצפון לדרום – ראו פרטים במפה מצ"ב)

- א. גושי ההתנחלות של עמנואל ואריאל מפוצלות לשתי "אצבעות". "אצבע" עמנואל תתחבר להתנחלות אלפי מנשה ובאמצעות כביש מס' 55 לישראל. אצבע אריאל תתחבר לישראל באמצעות שתי דרכים – האחת ממזרח למערב לאורך כביש מס' 5, והשניה לאורך התנחלויות עלי זהב ופדואל ונחל אל-מתווי.
- ב. אצבעות אריאל ועמנואל מקיפות משלושה עברים למעלה מ-25,000 פלסטינים, להם תהיה נקודת מוצא אחת בלבד בכיוון הצד המזרחי של הגדר (לגדה המערבית).
- ג. אצבע אריאל מקיפה שלושה כפרים: דיר אל בלוט, רפעת ואל-זאווייה (אוכלוסיה כוללת של 10,771 נפש). כפרים אלה ימצאו ממערב לגדר.

עידכון סטטוס הגדר המערבית – סקירת השינויים בתוואי

יולי 2006

ב-30 באפריל 2006 אישר הקבינט הישראלי תוואי מתוקן של הגדר בגדה המערבית. המפה הקודמת הונפקה ב-20 בפברואר 2005.

התיקונים כוללים:

גושי ההתנחלות של עמנאל ואריאל מפוצלות לשתי "אצבעות".

"אצבעות" אלה מקיפות יחדיו למעלה מ-25,000 פלסטינים משלושה עברים, בהותירן כביש גישה אחד בכיוון הצד המזרחי של הגדר (לגדה המערבית).

"אצבע" אריאל מקיפה שלושה כפרים: דיר אל-בלוט, רפעת ואל-זאויה

שטחה של התנחלות אלפי משה צומצם. קטעים בנויים של הגדר יפורקו וייבנו מחדש באופן ששלושה כפרים פלסטינים וחלק מהאדמות שלהם ימוקמו ממזרח לגדר.

התוואי החדש הוזז כקילומטר וחצי צפונית לכביש 465 והוא מותיר בצידה המערבי של הגדר פחות מטעי זיתים ופחות אדמות של הכפר רנטיס.

התוואי החדש קרוב יותר להתנחלות עופרים ולפיכך הוא מאפשר שלא לנתק את הכפר עבוד ממטעי הזיתים שבבעלות תושביו.

התוואי החדש מעביר את הכפר בית איקסא ואת האדמות המקיפות אותו מצידה ה"ירושלמי" של הגדר וממקם אותו במתחם הכפרים בידו/בית-סוריק שבגדה המערבית. איזור זה מוקף משלושת עבריו על ידי הגדר ועל ידי כביש מספר 443 מצפון.

הכפר אל-וולג'ה יהיה מוקף כולו על ידי הגדר. התוואי החדש יאפשר לכלול במסגרתו כמעט את כל תשתיות הכפר ואולם, הוא ינתק אותו מאדמותיו החקלאיות.

כפר אל-ג'בעה יכלל בגוש ההתנחלויות של גוש עציון.

מספר קטעים של הגדר שתוכננו להיות מוקמים על הקו הירוק הוזזו צפונה, אל תוך שטחי הגדה המערבית.

ה"בועה" שנוצרה על ידי הגדר מסביב להתנחלות אשכולות צומצמה; המחצבה תשאר בצד הגדה המערבית של הגדר.

כרטוגרפיה ונושאי מיפוי: OCHA, יחידת מיפוי ומידע המפה נבנתה ב 5 ביולי 2006 מאגר מידע: (2000) MoPic, עידכונים ע"י OCHA (2005)

להערות: התקשו ל- ochaopt@un.org
טלפון: 02 – 582 9962
www.ochaopt.org

Reproduction and/or use of this material is only permitted with express reference to "United Nations OCHA oPt" as the source.
The designations employed and the presentation of material on this map do not imply the expression of any opinion whatsoever on the part of the Secretariat of the United Nations concerning the legal status of any country, territory, city or area or of its authorities, or concerning the delimitation of its frontiers or boundaries.

- ד. שטחה של התנחלות אלפי משה צומצם. קטעים בנויים של הגדר יפורקו וייבנו מחדש באופן ששלושה כפרים פלסטינים וחלק מהאדמות שלהם ימוקמו ממזרח לגדר. שינוי זה יקל על הגישה לכפרים אלה, ואולם, תהיה בכך גם השפעה סביבתית ארוכת טווח על אדמות הכפרים.
- ה. התוואי החדש של הגדר (באיזור רנטיס) עובר כקילומטר וחצי צפונית יותר לכביש 465 מאשר התוואי הקודם וכולל ממערבה לו פחות מטעי זיתים ופחות אדמות של הכפר רנטיס. מרבית הגדר באיזור זה תוקם על אדמות שהוכרזו על ידי ישראל כ"אדמות מדינה".
- ו. התוואי החדש של הגדר קרוב יותר להתנחלות עופרים ולפיכך הוא מאפשר לתושבי הכפר עבוד (2,458 נפשות) לשמור על רצף טריטוריאלי עם מטעי הזיתים שלהם ממערב לכפר.
- ז. התוואי החדש מעביר את הכפר בית איקסא (1,569 נפשות) ואת אדמותיו הסמוכות מ"הצד הירושלמי" של הגדר וממקם אותו במתחם קבוצות הכפרים בידו/בית סוריק הממוקמות צפונית מערבית לירושלים, בצד הגדה המערבית. איזור זה (המאוכלס ב-46,321 נפשות, כולל בית איקסא) מוקף משלושת עבריו על ידי הגדר וכביש מספר 443 מצפון, ויהיה מחובר לגדה המערבית באמצעות שורה של מנהרות חדשות ושל מעברים תחתונים ההולכים ונבנים על ידי צה"ל.
- ח. אל-ולג'ה (כפר המונה 1,695 תושבים, כמעט כולם פליטים), הממוקם מצפון מערב לבית לחם, יהיה מוקף כולו על ידי הגדר. התוואי החדש יכלול כמעט את כל התשתיות של הכפר ואולם, הוא יבודד את הכפר מאדמותיו החקלאיות. הצד הדרומי של הכפר שוכן סמוך לכביש שהתנועה בו מוגבלת ומותרת לישראלים בלבד, כביש המוביל להתנחלות הר גילה. מעבר תחתי יחבר את אל-ולג'ה לגדה המערבית.
- ט. כפר אל-ג'בעה, שאוכלוסיתו מונה 906 נפשות, יכלול בגוש ההתנחלויות של גוש עציון, ממערב לגדר, יחד עם 19,000 פלסטינים נוספים בקרוב, תושבי שמונה כפרים. התוואי הקודם של הגדר כלל את אל-ג'בעה בצד המזרחי של הגדר.
- י. ה"בועה" שנוצרה על ידי הגדר מסביב להתנחלות אשכולות צומצמה, והמחצבה שנוהלה על ידי המועצה המקומית של ההתנחלות תשאר בצד הגדה המערבית של הגדר.
- יא. בדרום, מספר קטעים של הגדר שתוכננו להיות על הקו הירוק הוזזו צפונה, אל תוך שטחי הגדה המערבית.

1 נתונים אלה מבוססים על ניתוח המפה שפורסמה באתר של משרד הבטחון. ייתכנו שינויים קטנים עם קבלת מפה ברזולוציה גבוהה יותר של התוואי הבנוי של הגדר.
2 זהו הדו"ח החמישי של OCHA העוסק בניתוח התוואי המתוכנן של הגדר. הדו"ח הראשון הופק בנובמבר 2003, אחרי שמשב"ט פרסם את המפה הרשמית של התוואי המתוכנן באתרו.
3 ב-4 ביולי 2006 אמר שר המשפטים חיים רמון בראיון ששודר ברשת ב' של קול ישראל כי: "גדר ההפרדה הבטחונית נבנית בראש ובראשונה בשל סבות בטחוניות אבל בסופו של דבר יש לה גם משמעויות מדיניות". הרדיו דיווח כי במהלך סיור שקיים השר לאורך תוואי הגדר במכבים, נחל מודיעין, הר הצופים וביתר עילית אמר השר רמון עוד כי "הגדר נבנית בראייה שגושה ההתנחלויות הסמוכות לקו הירוק זכאיות להגנה מבלי שהדבר יגרום לפגיעה בלתי סבירה באוכלוסייה הפלסטינית". אתר רשת ב', סיכום ראיון שנערך עם השר רמון במגאזין החדשות של השעה 17:00 ביום 4 ביולי 2006.

ביוני 2006, הודיעה פרקליטות המדינה בדיון שנערך בפני בית המשפט הגבוה לצדק, בעת דיון בערעור שהגישו פלסטינים כנגד תוואי הגדר באיזור שממערב לבית לחם, שלבנית הגדר תיתכנה משמעויות מדיניות. עיתון הארץ דיווח: "המדינה טענה בתשובתה כי תוואי הגדר מחוייב להתחשב במכלול שיקולים רלוונטיים, לרבות שיקולי בטחון, ושיקולים הנוגעים בשמירת מרקם החיים של ישראלים ופלסטינים כאחד. אי אפשר לטעון כי שיקולים מעין אלה לא הנחו את המפקד הצבאי בשטח בקביעתו את תוואי הגדר. ואולם, בתצהיר נאמר גם "מטבע הדברים, לבניית הגדר בשטח יכולות להיות השלכות מדיניות. יהיה קשה לטעון כי לתוואי של גדר הקיימת בשטח לא תהיינה השלכות מדיניות. ברם, כפי שהדבר נאמר במפורש, הממשלה לא רואה בגדר אמצעי ל"סיפוח" אדמות או כאמצעי שיגדיר את גבולה העתידי של מדינת ישראל, כי אם גדר בטחון". ואולם, השרה ציפי לבני הצהירה בחודש דצמבר 2005, בעודה מכהנת כשרת המשפטים, כי הגדר תשמש כ"גבולה העתידי של מדינת ישראל". היא הוסיפה ואמרה כי "באמצעות פסיקתו בעניין גדר ההפרדה, משרטט בית הדין הגבוה לצדק את גבולות המדינה". דבריה אלה של השרה שנישאו באירוע פומבי בנוכחותם של שופטים מבית המשפט הגבוה עוררו אי נוחות; הדברים נאמרו בכוונה לסתור את עמדת פרקליטות המדינה כפי שזו שהוצגה בפני בג"צ. לבני המשכיחה ואמרה: "לא צריך להיות גאון בכדי לראות שלגדר תהייה השפעה על הגבולות העתידיים". "המדינה לבית המשפט: לתוואי הגדר יש השלכות מדיניות", הארץ, 14.6.2006, מאת יובל יעז.

<http://www.haaretz.com/hazen/spages/726478>

4 הנתונים אודות סטאטוס בניית הגדר מעודכנים ל-1 במאי 2006.

5 נתוני האוכלוסייה ומניין הישובים איננה כוללת את עיריית ירושלים.

6 הנתונים אודות האוכלוסייה הפלסטינית מבוססים על מפקד האוכלוסים שנערך על ידי הלמ"ס הפלסטיני

(PCBS) ב-1977 על אומדנים משנת 2006, והשנתון הסטיסטי של ירושלים, 2003.

7 השטח הכולל בין הקו הירוק לבין הגדר כוללים שטחים המוגדרים כ"שטח הפקר".

8 נתוני אוכלוסיית המתנחלים לקוחה מהשנתון הסטיסטי לישראל בהוצאת הלמ"ס – 2004.

9 איזורים שהוכרו על ידי צה"ל כ"איזורים סגורים" מתיחסים אך ורק לאיזורים מוגדרים בצו. לא הוכרז על שינוי סטאטוס של איזורים אחרים שנסגרו ידי הגדר.

10 מרעב"ה נגד ראש ממשלת ישראל, בית הדין הגבוה לצדק, תיק אלפי מנשה. 7957/04